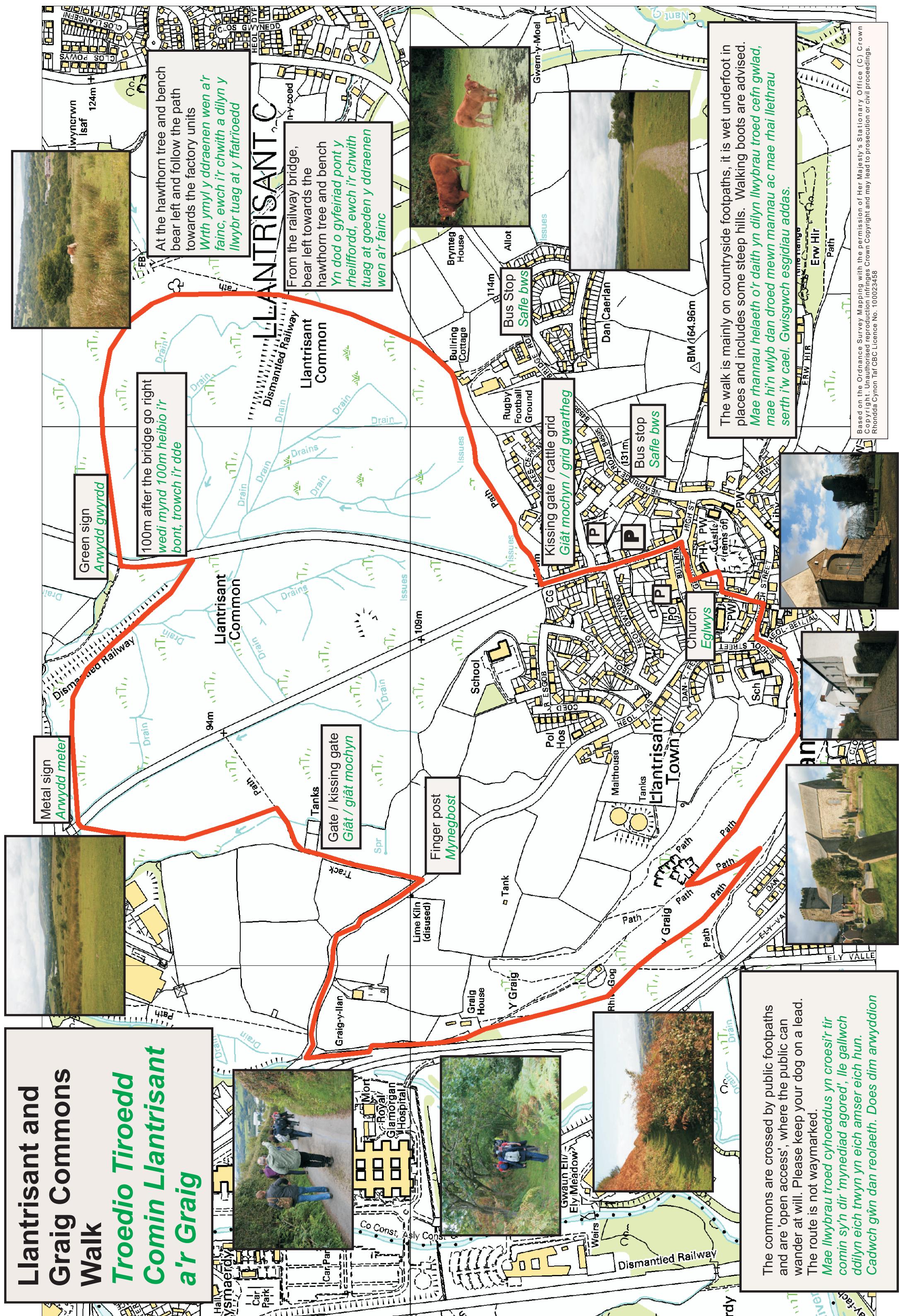

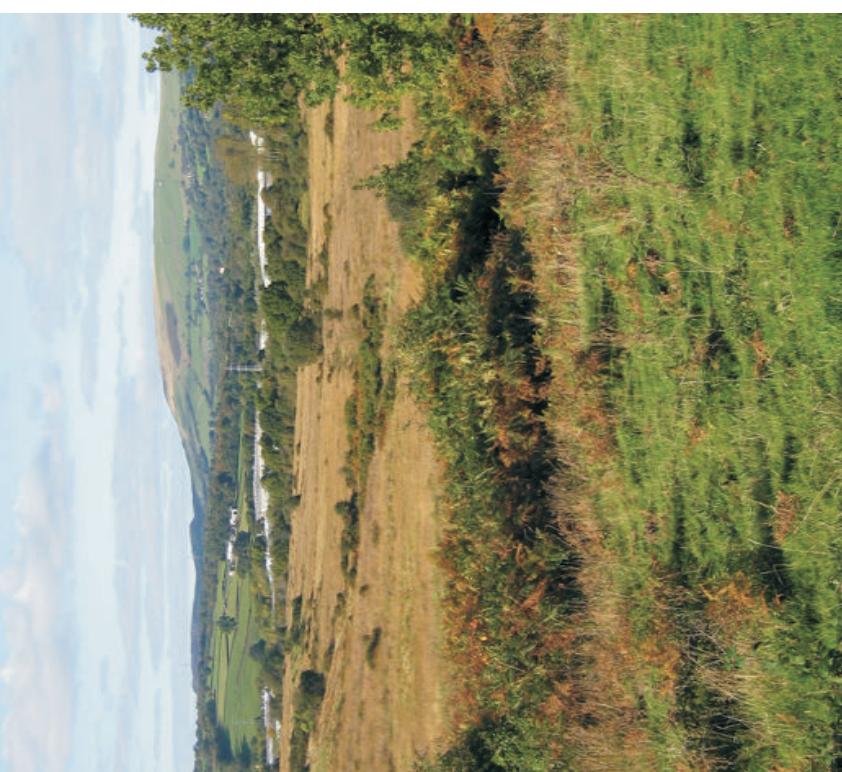
Llantrisant and Graig Commons Walk

Troedio Tiroedd Comin Llantrisant a'r Graig

Llantrisant and Graig Commons Walk

Troedio Tiroedd Comin Llantrisant a'r Graig

Llantrisant is one of the oldest towns in South Wales. Its history, landscape and biodiversity are inter-dependent. This 5.7 km (3.5 mile) walk explores the biodiversity of the town's historic commons.

Mae Llantrisant yn un o drefi hynaf De Cymru.
Mae hanes, tirwedd a bioamrywiaeth y dref i gyd yn dibynnu ar y nail a'r llall. Mae'r daith 5.7 km (3.5 milltir) yma yn edrych ar fioamrywiaeth tir comin hanesyddol y dref.

Country-side Section, Rhondda Cynon Taf CBC

parcs@country-side@rctcbc.gov.uk

01443 400563

ParksCountrySide@rctcbc.gov.uk

gydag arian grant o ddi Cymgor Cefn Gwlad Cymru

The historic town charter granted Freeman-ship, reputedly for the valour of the Llantrisant long bowmen at the Battle of Crecy in 1346. Freemen rights include grazing cattle and ponies on the Graig and Llantrisant Commons, adjoining the town. Today, Freemen elect the Town Trust to manage the commons. It has protected the area and allowed the biodiverse and beautiful landscape to thrive.

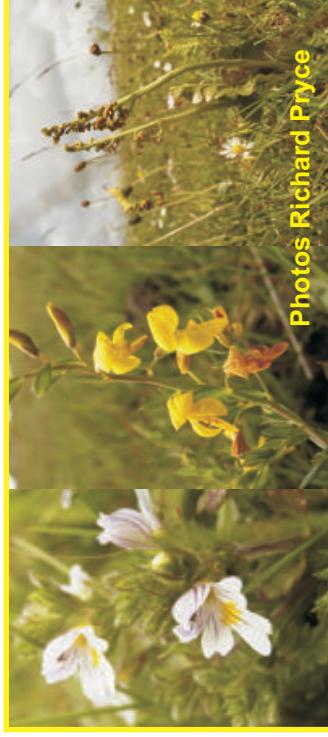
This walk provides an introduction to the wildlife habitats of the commons. We hope it will encourage you to explore the area and discover its treasures.

Llantrisant is an ancient hill top town. The Vale to the south and the valleys of south Wales coalfield to the north.

Tir Comin Llantrisant

Mae'r tir comin llethrlog yma yn un o borfeydd rhos eang a phrin sy'n dal i fod yn ne Cymru. Dyma Safle o Diddorded Gwyddonol Arbennig. Mae'r rhoftiored yn frith o laswelltiroedd corsiog, tiroedd pori mwy sych, gwaun, pyllau, rhedyn a phrysgdieroedd. Dyma neroedd ar ddear i fotanegwyr: mwsgl a llysta'u'r afu, ffwngws a rhedyn (edrychwrch allan am loer redyn prin) a chyfoeth o flosau gwylt gan gynnwys tegeirian brych y rhos, cracheithin, ysgallen y ddôl, melog y cŵn, cribau san ffraid, amlaethai ac efffeos prin. Mae ceinioglys Cernyw a chlychlys dail eiddew bach yn tyfu mewn ffosydd gwylb, sathredig. Yn ystod misoedd olaf yr haf, mae'r Tir Comin yn fôr a flodau tamaid y cythraul, bwyd ar gyfer lindys britheg y gors prin. Bu pili-pala yma gynt, ond mae hafau gwylb wedi cael effaith yr amriediad sydd i'w gael yma bellach. Mae'r Tir Comin wedi'i reoli'n berffath i'w croesawu'n ôl o'u cadarnie lleol diweddaraf yn Rhos Tonyrefail. Effallai y byddwch chi'n gweld gwas neidr keeled skimmer dragonflies, gwiber, clochdar y cerrig, troellwyr bach, cudyll coch hela a thylluanod gwynion yn y fan hon.

Photos Richard Pryce

Llantrisant Common

This large, gently sloping common is one of the last remaining extensive rhos pastures in South Wales. It is a Site of Special Scientific Interest. The rhos pasture is a complex mosaic of marshy grassland, drier pasture, heath, pools, bracken and scrub. This is botanist heaven: mosses and liverworts, fungi and ferns (look for the rare moonwort) and a wealth of wildflowers including heath spotted orchid, petty whin, meadow thistle, housewort, betony, milkworts and rare eyebrights. The diminutive Cornish moneywort and ivy leaved bellflower grow in wet, trampled ditches. In late summer the Common is a blue haze of devil's-bit scabious flowers, food for the caterpillar of the rare marsh fritillary. The butterfly was here before, but wet summers have reduced its range. The Common is perfectly managed for its return from the last local stronghold at Rhos Tonyrefail. You may see keeled skimmer dragonflies, adders, stonechats, grasshopper warblers, hunting kestrel and barn owls here.

Photo Julian Woodman

Graig Common

The steep, southwest facing hillside has extensive views across the Vale and Bristol Channel to Exmoor. It was unmanaged for 50 years and overgrown with bracken. Recently, traditional grazing has been reintroduced and the revival of the species rich grasslands is underway. Bluebells and dog violets, saw-wort and golden rod, adder's tongue fern and betony are spreading as the bracken is trampled. Small peer-bordered fritillaries, dingy skippers, the superb micro-moth *Anania funebris*, common lizards, adders, slowworms, stonechats and linnets are here. The return of grazing should help to reduce the damage done by bracken fires which have scarred the hillside and frazzled the wildlife. One day some high brown fritillary butterflies may discover a perfect new home on the hillside, a short flight from their last Welsh colony in the Vale of Glamorgan.

Tir Comin Y Graig

Mae i'r tir serth sy'n wynebu i gyfeiriad y de-orllewin olygfeydd godidog dros y Fro a Môr Hafren hyd at Exmoor. Doedd dim rheolais wedi bod ar y tir am 50 mlynedd ac felly, mae'r rhedyn ungoes mewn llawn tyfiant. Yn ddiweddar, mae algyflwyno pori traddodiadol ar y tir ac mae adfywiad rywogaethau glaswelltiroedd cyfoethog. O sathrur rhedyn dan draed, mae clychau'r gog a ffioled gyffredin, dant y pysgodyn ac ewruaijen, rhedyn tafod y neidr a chribau san ffraid yn lledu. Brith perlog bach, gwibwyr llwyd, gwiber, neidr ddefaid, clochdar y cerrig a llinos. Dylai adfer arferion pori ar y tir fod o gymorth i ledflu niwed tanau rhedyn sy wedi creithi'r bryniau a brithio bywyd gwylt. Effallai un dydd, bydd i bili-pala brith brown ddarganfod cartref newydd delfrydol ar ochrau'r bryniau, sydd ond hediat byr o'l nythfa ddiweddaraf yn y Fro.

Tir Comin Y Graig

Mae i'r tir serth sy'n wynebu i gyfeiriad y de-orllewin olygfeydd godidog dros y Fro a Môr Hafren hyd at Exmoor. Doedd dim rheolais wedi bod ar y tir am 50 mlynedd ac felly, mae'r rhedyn ungoes mewn llawn tyfiant. Yn ddiweddar, mae algyflwyno pori traddodiadol ar y tir ac mae adfywiad rywogaethau glaswelltiroedd cyfoethog. O sathrur rhedyn dan draed, mae clychau'r gog a ffioled gyffredin, dant y pysgodyn ac ewruaijen, rhedyn tafod y neidr a chribau san ffraid yn lledu. Brith perlog bach, gwibwyr llwyd, gwiber, neidr ddefaid, clochdar y cerrig a llinos. Dylai adfer arferion pori ar y tir fod o gymorth i ledflu niwed tanau rhedyn sy wedi creithi'r bryniau a brithio bywyd gwylt. Effallai un dydd, bydd i bili-pala brith brown ddarganfod cartref newydd delfrydol ar ochrau'r bryniau, sydd ond hediat byr o'l nythfa ddiweddaraf yn y Fro.

Llantrisant is an ancient hill top town. The Vale to the south and the valleys of south Wales coalfield to the north.

Tref hanesyddol ar ben bryn yw Llantrisant. I gyfeiriad y de, mae'r eglwys a'r castell yn edrych dros gwm Elái a'r Fro a chyda chymoedd pyllau glo'r De i gyfeiriad y gogledd.

Mae siart hanesyddol y dref yn rhoi 'Rhyddfrain' i wyr bwa hir Llantrisant am eu dweud yn ystod Brwydr Crecy ym 1346. Mae hawlau rhyddfrainwr yn cynwys rhoi gwartereg a cheffylau i boru ar Dioredd Comin Y Graig a Llantrisant, sydd am eu pared â'r dref. Erbyn heddiw, mae'r Rhyddfreinwyr yn ethol Ymddiriedolaeth y Dref i gradw rheolais ar diroedd comin. Mae hanes wrth wrtaidd gwerth bywyd gwylt y gwyllt y tiroedd comin. Mawr obeithiwn bydd y daith yma yn eich annog chi i chwiliota yn yr ardal a dod i wybod rhagor am yr ardal a'i thrysorau.

Mae'r daith yma yn rhoi cipolwg ar gynnefinnoedd bywyd gwylt y tiroedd comin. Mawr obeithiwn bydd y daith yma yn eich annog chi i chwiliota yn yr ardal a dod i wybod rhagor am yr ardal a'i thrysorau.